

"Juna saapuu raiteelle 2": Odottamisen historiaa

Hannu Salmi

"Nyt odotan Carnacin junaa ja minua nukuttaa."(1) Näin kirjoitti Mika Waltari heinäkuussa 1928 Aubrayn aseman odotussalissa Ranskassa. Odottaminen kulttuurisesti tuotettuna olotilana tuntuu liittyvän olennaisesti 1800- ja 1900-lukujen arkipäivään. En tarkoita, etteikö aikaisempina vuosisatoina olisi odotettu, sillä odottaminen liittyy varmasti yhteisöllisyyteen aina jollakin tavoin. Mutta modernisaation tuloksena odottaminen tuntuu tietyllä tavalla strukturoituneen: sillä on omat paikkansa, odotussalit, joissa vain odotetaan.

Modernissa kulttuurissa aikaa on hahmotettu vaihdannaisuuteen liittyvien mielikuvien avulla. Modernin projektissa kehitys johtaa väistämättömään päämäärään: siksi myös se aika – pitäisikö sanoa odotusaika – joka erottaa nykyhetken utopiasta saa rahallisen arvon. Puhumme ajan kuluttamisesta ja säästämisestä. Aika mielletään myös resurssina, jota tietoisesti käytetään tai jota on liian vähän. Niin ikään aika on ymmärretty arvokkaaksi hyödykkeeksi, jota voidaan luovuttaa toiselle ja jonka saamisesta voidaan osoittaa kiitollisuutta tyyliin "Kiitos ajastasi!"(2)

Filosofi Guy Debord on kiinnittänyt huomiota tosiasiaan, että moderni yhteiskunta etsii jatkuvasti aikaa säästäviä ratkaisuja ja tekniikoita: yhä nopeampia kulkuneuvoja, yhä nopeampia tietokoneita. Mutta samalla kuitenkin "säästyneen" ajan kuluttaminen muodostuu ongelmaksi.(3) Nopeiden kulkuvälineiden, tarkempien aikataulujen ja tehokkaan asiakaspalvelun yhteiskunnassa – paradoksaalisesti – odottaminen on muodostunut tärkeäksi sosiaalisen toiminnan alueeksi. Terveyskeskuksissa hiljattain tehdyn tutkimuksen mukaan asiakkaat eivät loppujen lopuksi haluaisi odottaa. Heille on annettu aika, että he tietäisivät milloin pääsevät vastaanotolle – mutta silti odottaminen on väistämätöntä.(4) Moderni odottaminen syntyy juuri tarkoista ajallisista kiinnekohdista.

Menneen ja tulevan välillä

Länsimaiseen kulttuuriin odottaminen liittyy jo hyvin abstraktissakin mielessä. Reinhart Koselleck toteaa teoksessaan *Vergangene Zukunft*, että kristinuskon historia on pitkälti odottamisen historiaa. Odottamisen kohteena ovat olleet profetioiden täytyminen, Vapahtajan uusi tuleminen, ylösnousemus tai viimeinen tuomio. Modernisaation aikakaudella odotuksen kohteena on ollut aineellisen hyvän toteutuminen tai sosiaalinen tasa-arvo. Myös ajatus kommunismin toteutumisesta liittyy länsimaiseen odotuskulttuuriin. Tätä "tavoittamatonta utopiaa" Koselleck kuvaa seuraavalla neuvostokaskulla:

"Kommunismi näkyy jo horisontissa", totesi Hruštšev eräässä puheessaan. Silloin yleisön joukosta kuului kysymys: "Toveri Hruštšev, mikä on horisontti?" "Katsokaa sanakirjasta", vastasi Nikita Sergejevitš. Kotiin päästyään utelias kyselijä löysi seuraavan vastauksen: "Horisontti, näennäinen linja, joka erottaa taivaan maasta ja joka liikkuu kauemmas kun sitä lähestyy."(5)

Länsimaissa odotuksen kohde on ollut tuonpuoleinen ja siinä mielessä tavoittamaton, mihin kaskukin viittaa. Kommunismi näkyy horisontissa, mutta ei koskaan tule lähemmäksi. Siksi odottaminen voi vain jatkua. Koselleck käyttää kaskua myös esimerkkinä kuvittamaan käsitettä "odotushorisontti". Odottamista kuvataan usein tilallisesti: näköpiirissä on jotakin, jonka lähestymistä odotetaan. Koselleckin ajattelussa nythetkessä eläminen on "kokemustilan" ja "odotushorisontin" kohtaamista, menneisyyden kokemusten ja tulevan odotusten välistä dialogia. Odotushorisontilla Koselleck tarkoittaa linjaa, jonka takana uuden kokemustilan odotetaan avautuvan. Käsitteen "odotushorisontti" Koselleck on nähdäkseni lainannut kirjallisuustieteilijä Hans Robert Jaussin vuonna 1970 kirjoittamasta teoksesta *Literaturgeschichte als Provokation*, vaikkei Koselleck Jaussia mainitsekaan. Jaussin mukaan kirjallisuuden lukijan odotushorisontti muodostuu mm. lajiitypin tuntemuksesta ja lukijan ennestään tuntemista teoksista, jotka

vaikuttavat siihen tapaan, jolla tuleva teos ymmärretään. Myös tässä käsitteessä "kokemukset" luovat odotuksia. Kyse ei ole vain odotusten mekaanisesta täyttymisestä tai siitä, että resipoiitu teos ei lopulta vastaisikaan odotuksia. Jokainen kokemus muokkaa omalta osaltaan odotushorisonttia, vaikuttaa

myöhempien teosten vastaanottoon ja siten luo tulevaa. (6) Jo käsitteellisesti kokemus, historia, ja odottaminen liittyvät siis toisiinsa. Odottaminen ei ole vain tulevaisuussuuntautunutta, sillä odotukset ovat aina syntyneet aiempien kokemusten pohjalta. Konkreettisen odottamisen kannalta tämän voisi ehkä tulkita siten, että esimerkiksi aseman odotustila on eräänlainen väli tila menneen ja tulevan välillä. Odottava yksilö on siirtynyt pois menneestä, jota ei enää ole, ja odottaa tulevaa, joka ei ole vielä tullut. Tätä väli tilaluonnetta voisi kuvittaa kohtaus Leo Tolstoin romaanin Anna Karenina (1875-77) lopusta:

Astuessaan läpi ensi luokan odotussalin hän [Anna] muisti vähitellen asemansa kaikki yksityiskohdat ja ne päätökset, joitten välillä hän oli horjunut. Ja toivo ja epätoivo alkoivat vuoroin, vanhoja kirveleviä jälkiä viiltäen, raastaa hänen nääntyneen, hirveästi värisevän sydämensä haavoja. Hän istui tähdenmuotoisella sohvalla

odottamassa junaa, katseli inho mielessä ohikulkijoita, jotka kaikki olivat hänelle vastenmielisiä, ja ajatteli milloin tuloaan asemalle ja kirjelappua, jonka hän sieltä lähettäisi Vronskille, milloin taas sitä, miten hän Vronskin par'aikaa valittaessa äidilleen asemansa vaikeutta (toisen kärsimyksiä ymmärtämättä) astuisi huoneeseen ja mitä sanoisi hänelle. Väliin hän taas ajatteli sitä, kuinka elämä voisi vielä olla onnellista ja kuinka kipeästi hän rakasti ja vihasi häntä ja kuinka hirveästi hänen sydämensä tykytti. (7)

Anna Kareninalle odottaminen on jatkuvaa menneen ja tulevan välistä vuoropuhelua. Samalla kun hän katselee ohikulkijoita, hän muistelee tapahtunutta ja miettii tulevia. Tulevaisuuteen suuntautuneet tunteet, toivo ja epätoivo, hyvän ja pahan odotus, vuorottelivat Anna Kareninan mielessä.

Tunteet ja toiminta

Reinhart Koselleck toteaa, että odotuksessa tulevaisuus on läsnä nyt. (8) Näin on Anna Kareninankin tapauksessa: odotustilan hälinässä hän pohtii, miten "elämä voisi vielä olla onnellista". Ehkä odottamisen historian kautta voisi tutkia, miten mennyt ja tuleva ovat läsnä nykyhetkessä ja millaisia sosiaalisia ja kulttuurisia muotoja tämä läsnäolo synnyttää? Itse asiassa jo kirkkoisä Augustinus pohti menneen ja tulevan suhdetta nykyhetkeen. Hänen mielestään pohjimmiltaan menneisyyttä ja tulevaisuutta ei voi olla olemassa. Mennyttä ei enää ole eikä tulevaisuus ole vielä tullut. Augustinus kirjoittaa:

On (...) päivänselvää, että sitä, mikä on tulevaista, ei ole olemassa, eikä liioin sitä, mikä on mennyttä. Oikeastaan ei siis voida sanoa: on kolme aikaa, mennyt, nykyinen ja tuleva. Asianmukaisemmin ehkä sanottaisiin, että on kolme aikaa: menneen nykyisyys, nykyisen nykyisyys ja tulevan nykyisyys. Sillä nämä kolme ovat jollakin tavalla sielussa, muualla en niitä näe. Menneen nykyisyys on muisti, nykyisen nykyisyys on havainto ja tulevan nykyisyys on odotus. (9)

Augustinuksen mukaan kolme aikaa "ovat jollakin tavalla sielussa" ja ovat läsnä muistin, havainnon ja odotuksen kautta. Tämä läsnäolo voi tapahtua tunteiden kautta, niin kuin Anna Kareninan esimerkissä. Toivo ja epätoivo merkitsevät tulevaisuuden realisoitumista nykyhetkessä. Menneen nykyisyys ja tulevaisuuden nykyisyys voivat toteutua tunteen ajallisen orientaation mukaan: toisin sanoen, onko tunnevaikutus syntynyt menneen kohteen pohjalta vai liittykö se jonkin tulevan ennakointiin. Aristoteles toteaa *Retoriikassaan*, että pelon tunteella on voimakas tulevaisuusorientaatio: "Pelko on eräänlainen tuska tai rauhattomuus, joka johtuu uhkaavan tuhon tai tuskaa tuottavan pahan mielikuvasta (...) Pelkoon liittyy odotus jonkin tuhoavan asian kohtaamisesta." (10)

René Descartes käsittelee teoksessaan *Mielenliikutukset (Passions de l'âme, 1649)* implisiittisesti myös tunnevaikutusten ajallisuutta. Hän toteaa mm., että ajattellessamme jonkin hyvän saavuttamista meissä herää toivo, kun taas jonkin pahan väistämiseksi syntyy pelko.

Menneisyyteen suuntautuvia tunteita voisivat ehkä olla esimerkiksi katumus, häpeä tai tunnontuska. Descartes toteaa, että tunnonvaiva "ei kohdistu tulevaan aikaan (...) vaan nykyiseen tai menneeseen".(11)

Toivon ja pelon ohella tulevaisuuteen, odotukseen, liittyy myös halu. Descartes toteaa, että halu "tähtää aina tulevaisuuteen, ei ainoastaan silloin kun haluamme jotain hyvää, jota meillä ei vielä ole, tai haluamme karttaa jotain pahaa, jonka luulemme voivan sattua, vaan myös silloin kun vain haluamme säilyttää jotain hyvää tai välttää joltakin pahalta."(12) Odotus voi siis olla luonteeltaan sekä aktiivista, toivotun tuloksen saavuttamiseen tähtäävää, että epäaktiivisempaa, olosuhteiden saneleman asiainkulun tai jopa kohtalon täyttymisen odottamista. Tunteet ovat luonteeltaan kommunikatiivisia, ne ovat vastauksia ärsykkeisiin ja aistimuksiin. Siksi tunteita ei voi erottaa toiminnasta. Eikö odottaminenkin voisi konkreettisesti ilmetä toimintana, fyysisenä liikkeenä?

Toiminta voi olla tavoitteellista ja rationaalista, mutta se voi yhtä hyvin olla puhtaasti fyysistä, odottamiseen liittyvien tuntemuksien sivutuotetta. Kirjassaan Mielenliikutukset Descartes käsittelee myös tunteiden fyysisiä ilmenemismuotoja. Malttamaton odotus voi ilmetä ruumiillisena kiihkeytenä, turhautuneena kävelynä, punoittumisena, hermostuneisuutena, huokauksina. Mika Waltari kirjoitti vuonna 1929: "Minä ikävöin matkallelähden päivää niin rajattomasti, että se tuottaa suorastaan fyysillistä kipua."(13) Juna-aseman odotustilassa voi vallita rauhattomuus: odotus on muuttunut liikkeeksi. Anna Kareninassa on edelleen seuraava odotustilan kuvaus:

Asemankello soi. Odotussalin poikki kulki muutamia inhottavia ja julkeannäköisiä nuoria miehiä tärkeästi hälisten ja salaa tarkaten aikaansaamansa vaikutelmaa.

Heidän jäljestään tuli Pjotr livreessään ja puolisaappaissaan, kasvot eläimellisesti tylsinä, Annan luo ja lähti saattamaan häntä vaunuun. Hälisevät miehet

vaikenivat, kun Anna kulki heidän ohitseen asemasiltaa pitkin, ja eräs heistä kuiskasi jotain toiselle, tietenkin jotain iljettävää. Anna nousi vaunuun ja istuutui vapaana olevalle joustavalle sohvalle, joka oli aikoinaan ollut valkea, mutta nyt liasta harmaantunut.(14)

Tässä kuvauksessa "fyysisyys" ei ole vain odottamiseen liittyvien tunteiden ilmausta, rauhattomuutta. Asematila on julkinen näyttäytymisen tila, jossa voi myös esiintyä ja tietoisesti kerätä huomiota osakseen. Anna Kareninan "nuoret miehet" haluavat esiintyä ja olla katsottavana, mutta samalla he myös hallitsevat katsellaan, tekevät muista odottajista katseensa kohteita. Niin kuin Tolstoi kirjoittaa, "hälisevät miehet vaikenivat, kun Anna kulki heidän ohitseen". Katseen kulttuuria on pidetty nimenomaan 1800- ja 1900-luvuille ominaisena: suurkaupungin tavaratalossa ja kauppakaduilla kävely on korostuneen visuaalista. Ikkunaostoksien lomassa moderni flanööri on itse katseen kohteena, samalla kun hän yrittää hallita muita. Tämän katseen kulttuurin voi liittää myös muihin moderneihin julkisiin tiloihin.

Augustinuksen kommentin mukaan tuleva "on jollakin tavalla sielussa", mutta aseman odotussalissa tulevaisuus on läsnä myös artefakteissa, arkkitehtuurissa, kuvituksessa, puheessa. Rautatieasemalla ei odoteta vain tulevaisuutta vaan konkreettista kulttuurintuotetta, juna, jonka saapumista ennakoitaan jo odotustilassa lukuisin merkein. 1800-luvulla keskieuropalaiset rautakonstruktioasemat olivat modernin kulttuurin symboleita: ne edustivat uuden arkkitehtuurin mittavinta saavutusta samaan tapaan kuin asemalle saapuva höyryveturi edusti teknologista murrosta. Itse asemarakennuksessa junamatkailuun liittyvät arvot tulivat ilmi esimerkiksi mainoksissa, joissa kuvattiin junamatkailun mahdollisuuksia. Waltari kirjoitti vuonna 1929:

Sensijaan että tutkisin illalla primitiivisen taiteen liittymistä ihmiskunnan sosiaalis-maagillisiin elementääriajatuksiin, menen asemalle. Helsingin asema on Euroopan kaunein ja monumentaalisin. Pikajuna lähtee ja reklaamitaulut asemahallin seinässä suosittelevat minulle Transsiperian rataa Paris-Peking, ja kehottavat minua pistäytymään kesällä Barcelonan maailmannäyttelyssä.(15)

Asemalta lähtevä pikajuna on kuin symboli modernin kulttuurin uusista tuulista, mahdollisuudesta ylittää rajoja. Asematilassa modernin kulttuurin unelma etäisyyksien kuolemasta näyttää toteutuvan: aseman kuvastossa maailma on läsnä.

Nyt-hetkien jatkumo

Asematilassa odottamista tahdittavat kuulutukset. Lähtevien ja saapuvien junien numerot, aikataulut ja matkojen määränpäättävät täyttävät odotustilan ainakin suurten kaupunkien asemilla, joissa liikenne on vilkasta. Vaikka odotustila on tulevaisuuteen orientoituneen toiminnan tila, asema elää korostuneesti nyt-hetkessä. Asemakello hallitsee odotustilaa, samoin lähtevien ja saapuvien junien luettelo, jonka merkivalot välkkyvät jatkuvasti. Kuulutukset ilmoittavat nyt-hetkien alituisen vaihtumisen. Kuulutukset eivät yleensä kerro menneestä eivätkä tulevaisuudesta: ne kertovat, mitä tapahtuu nyt, jotta odottajat tietäisivät odotuksen päättyneen. Sen sijaan tulevaisuus on läsnä seinälle ripustetuissa aikatauluissa, joiden luettelot toteutuvat yksitellen, vääjäämättömällä varmuudella, myöhästymisiä lukuunottamatta. Kuulutukset eivät kerro tulevista junista vaan nyt-saapuvista tai nyt-lähtevistä. Mitä tämä nyt-hetkien korostaminen merkitsee? Aseman odotustilassa nyt-hetkien välillä ei näytä tapahtuvan kovinkaan suurta muutosta. Aristoteles kuvaa Fysiikassaan ajan ja muutoksen suhdetta seuraavasti:

Mutta aikaa ei (...) ole ilman muutosta. Kun ajattelumme ei muutu tai meiltä jää huomaamatta sen muutos, aika ei näytä meistä kuluneen kuten se ei näytä kuluneen niiden tarujen mainitsemien henkilöiden mielestä, jotka nukkuvat Sardiassa sankareiden parissa ja heräävät. He liittävät myöhemmän nyt-hetken aikaisempaan ja tekevät niistä yhden jättäen pois välissä olevan, koska heillä ei ole siitä mitään aistimusta. Jos 'nyt' ei olisi erilainen vaan yksi ja sama, aikaa ei olisi ollut, ja vastaavasti välissä oleva ei näytä ajalta, koska nyt-hetkien erilaisuus jää huomaamatta. Jos meille käy niin, ettemme kiinnitä huomiota aikaan silloin, kun emme erota mitään muutosta, vaan sielu tuntuu pysyvän yhdessä ja jakamattomassa tilassa, ja kun sitten aistimme ja erotamme muutoksen ja sanomme, että aikaa on kulunut, niin on ilmeistä, että aikaa ei ole olemassa ilman liikettä ja muutosta. Ilmeisesti aika ei siis ole liike eikä myöskään vailla liikettä.(16)

Nyt-hetkien korostuminen odotustilassa näyttäisi viittaavan siihen, että odottaminen muodostuu yhdeksi pitkäksi nyt-hetkeksi. Ainoa ulkoinen muutos nyt-hetkien välillä on kuulutusten antamien aikataulutietojen yksityiskohdissa. Ehkä tässä on odottamisen ambivalenssi. Toisaalta odottaja on kuin Aristoteleen mainitsema taruhenkilö, joka nukahtaa eikä huomaa ajan kuluneen ja kuvittelee, että 'nyt' on yksi ja sama. Toisaalta taas ajankulumisen korostuu kuulutusten ja näkyvästi asematilassa ensisijaisesti kellon kautta: odottaminen on tyhjätoimittamista, ajan tietoisista kuluttamista, koska muuta vaihtoehtoa ei ole. Usein tämä kuluttaminen on syklistä, sillä matkustajat eivät välttämättä ole ensikertalaisia tai ainutkertaisia. Guy Debord toteaa, että modernissa kulttuurissa esiintyy eräänlaista pseudosyklisyyttä. Tämä syklistyys ei ole samanlaista kuin maatalousyhteiskunnan luonnon kiertokulkuun mukautunut aikakäsitys. Moderni pseudosyklisyys on tietoisesti luotua, usein kuluttamiseen liittyvää toistoa. Se voi olla seurausta tv-ohjelmien viikottaisesta kiertokulusta ja päivittäin toistuvasta joutenolosta työmatkojen yhteydessä.

Strukturoitu odotus ja moderni laiskottelu

Kiinnostava kysymys onkin, millainen historia aikaa kuluttavalla odottamisella on: onko odottava käyttäytyminen muuttunut viimeisten vuosisatojen aikana? 1800-luvulla odottamisen kulttuuri oli vahvasti sääty-yhteiskuntaan sidottua, mikä osittain on jatkunut tähän päivään asti. Odotustilat oli jaettu luokkiin matkalipun mukaan. Tähän viittasi jo aiemmin siteeraamani Anna Kareninan kohta: "Astuessaan läpi ensi luokan odotussalin hän muisti vähitellen asemansa kaikki yksityiskohdat..." Kalliimman pääsylipun lunastaneiden katsottiin olevan oikeutettuja odottamiseen vertaistensa kanssa. Tällainen odottamisen sosiaalinen jäsentäminen näkyy myös

suomalaisessa asema-arkkitehtuurissa. Asemat oli liikenteen suuruuden mukaan jaettu viiteen kategoriaan, joilla oli melko erilaiset tilatarpeet. Pienemmillä neljännen ja viidennen kategorian asemilla tilojen tarve oli vähäistä, ja odotushuoneita oli yleensä vain yksi. Sen sijaan suuremmissa, kolmannen ja toisen kategorian asemilla huonetilat olivat monimutkaisempia. Odotushuoneita oli yleensä kaksi, joista toinen oli tarkoitettu ensimmäisen ja toisen luokan matkustajille, toinen kolmannen ja neljännen luokan matkustajille. Ensimmäisen ja toisen luokan matkustajien odotushuoneessa saattoi olla vielä erillinen naisten odotushuone. (17)

Odotushuoneiden sijainti vaihteli jonkin verran. Silloin kun odotussaleja oli vain yksi, se sijaitsi keskellä asemarakennusta ja sinne oli käynti molemmilta puoliilta asemaa. Jos odotushuoneita oli kaksi, kolmannen ja neljännen luokan matkustajien odotushuone saattoi toimia aseman aulana, jolloin ensimmäisen ja toisen luokan odotustilat olivat erillään eikä se koskaan ollut läpikulkuhuone. Lisäksi suurimmilla asemilla – esimerkiksi Turussa, Pietarissa ja Helsingissä – oli erilliset osastot "korkeita vieraita varten". (18)

Odottamiseen liittyvä joutenolo on tietenkin pyritty täyttämään monenlaisin keinoin. Jo 1800-luvulla asemarakennuksissa oli yleensä ravintola, varsinkin liikennöidyimmille linjoilla. Odottamisen saattoi käyttää ruokailuun. Kaikenlainen kulttuurinkuluttaminen on niin ikään ollut suosittua tyhjäntoimittamista. Taannoin tehdyssä terveyskeskustutkimuksessa todettiin, että suurin osa odottajista halusi viettää aikansa sarjakuvia tai viikkolehtiä lukien. (19) Odotustilannetta on pyritty käyttämään myös hyväksi informaation, joko sivistyksellisen tai mainonnallisen tiedon välityksessä. Asematilaan on myyty mainostilaa, ei ainoastaan matkojen vaan kaikenlaisten arkielämään liittyvien hyödykkeiden kauppaamiseksi.

Kuluttava, konsumeristinen odottaminen on ollut erityisesti 1900-luvun odotuskulttuuriin liittyvää. Ei liene sattuma, että Helsingin rautatieasema oli 1920-luvulla ensimmäinen julkinen tila, jonne asennettiin makeis- ja rahapeliautomaatteja. Pelaaminen odotuskulttuurin osana syntyi jo siis vuosisadan alussa. Suosittuja rahapeliautomaatteja ovat olleet hedelmäpeli ja pajatsot. Hedelmäpelin keksi amerikkalainen Charles Fey vuonna 1895. Tässä one-armed bandit nimisessä laitteessa oikealla puolella oli varsi, jota liikuttamalla pyöritettiin kolmea sattumanvaraisesti pyörivää kiekkoa. Jos kiekkojen kuviot osuivat kohdalleen, pelaaja voitti. Saksalainen Bajazzo taas oli taitavuskoeautomaatti, joka kehitettiin aivan 1900-luvun alussa. Suomeen ensimmäiset pajatsot tuotiin 20-luvun puolessa välissä. (20)

Pelillinen joutenolo herätti 20- ja 30-luvuilla erittäin paljon pahennusta, mikä johti monessa maassa rahapelien monopolisointiin. Suomessa tämä tapahtui, kun raha-automaattiyhdistys perustettiin vuonna 1938. Yhdystyksen tehtäväksi tuli koordinoita peliautomaattien jakelua ja samalla käyttää hankittuja varoja yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Näin pelillinen joutenolo valjastettiin sosiaalisesti tärkeäksi kulttuurin muodoksi. Vuonna 1938 raha-automaattiyhdistys jatkoi suurimmat tuet Mannerheimin lastensuojeluliitolle, Koteja kodittomille lasille ry:lle, Vapaussodan Rintamamiestenliitolle, Suomen Punaiselle Ristille, Vapaussodan Invaliidien Liitolle ja Suomen Kaasusuojelujärjestölle.

Tämän konsumeristinen käänne on tehnyt odottamisesta tärkeän osan kulttuurista toimintaa. Moderni odottaminen syntyi ajan standardisoinnin sivutuotteena, tehokkuuden tyhjäkäyntinä, mutta tällä hetkellä joutenolo ja ajantuhlaaminen ovat välttämättömyys. Pseudosyklinen konsumeristinen aika liittyy niin olennaisesti tuotantoelämään, ettei odottaminen voiskaan tiivistyä olemattomiin. Ehkä odotustila voisi suorastaan symboloida postmodernin kulutusyhteiskunnan ajallisuutta. Menneisyys ja tulevaisuus ovat läsnä nyt, tilana, artefakteina ja arkkitehtuurina. Menneisyyttä ei enää ole, eikä tulevaisuus ole vielä tullut. Kaikki tapahtuu nyt.

VIITTEET:

1. Mika Waltari: Matkakertomuksia. Mika Waltarin matkassa vuosina 1927-1968. Toimittaneet Rudy de Casseres ja Raimo Salomaa. Helsinki 1988, 40.
2. Teemu Taira: Aika ja identiteetti. 'Kokemuksen' ja 'odotuksen' kategoriat identiteetin rakentajina modernissa ja postmodernissa kulttuurissa. Kulttuurihistorian sivulaudatur-tutkielma, Turun yliopisto. Turku 1998, 31-32.
3. Guy Debord: The Society of the Spectacle, luku "Spectacular Time", kohta 153. Teksti löytyy Internet-osoitteesta <http://www.nothingness.org/SI/debord/SOTS/sots6.html>.
4. M. Hallman, T. Kauppinen, H. Korhonen, L. Lyytinen: Terveystietotarpeet ja odotustilojen toimivuus terveystiedon välityksessä. Hankasalmen ja Palokan terveyskeskuksissa sekä Keski-Suomen keskussairaalan kirurgian ja sisätautien

poliklinikoiden odotustiloissa suoritetun kyselyn tulokset. Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän julkaisu 41/1994.

Jyväskylä 1994, 14-15.

5. Cit. Reinhart Koselleck: Futures Past. On the Semantics of Historical Time. Translated by Keith Tribe. Cambridge, Mass. 1985, 273.

6. Ks. lähemmin Pirjo Vaittinen: Niin lähellä, niin kaukana. Suomesta ruotsiksi käännetyn kaunokirjallisuuden vastaanotto Ruotsissa 1930-luvulla. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Toimituksia 465. Helsinki 1988, 28-31.

7. Leo Tolstoi: Anna Karenina. Romaani. Suomentanut Eino Kalima. Kahdestoista painos. Porvoo 1980, 859.

8. Koselleck 1985, 272.

9. Augustinus: Confessiones XI, 20. Olen käyttänyt suomennosta Augustinus: Tunnustukset. Latinasta suomentanut Otto Lakka. Suomennoksen tarkistanut Yrjö-Otto Lakka. Kristikunnan klassikkoja. Toim. Simo Kiviranta. Jyväskylä 1981, 356.

10. Aristoteles: Rhet. II 5, 1382a, 22-25, 1382b, 30-31.

11. René Descartes: Teoksia ja kirjeitä. Suomentanut J.A. Hollo. Toinen painos. Porvoo 1994, 185.

12. Ibid., 184.

13. Waltari 1988, 13-14.

14. Tolstoi 1980, 859.

15. Waltari 1988, 13-14.

16. Aristoteles: Phys. IV, 11, 218b21-219a2.

17. Sirkka Valanto: Suomen rautatieasemat vuosina 1857-1920. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. Julkaisu n:o 11. 1/1982. Helsinki 1982, 14-17.

18. Ibid., 17.

19. Hallman, Kauppinen, Korhonen, Lyytinen 1994, 15.

20. Jukka Kortelainen: Pajatso ja kansanterveys. Raha-automaattiyhdistys 1938-1988. Porvoo 1988, 24-25.

Kirjoittaja on kulttuurihistorian professori Turun yliopistossa.

Kirjoitus perustuu esitelmään Saaristomeren tutkimuskeskuksessa Seilissä 22.-23.5. pidetyssä seminaarissa "Aikaa kartoittamassa".